

3. Про Міністерство: історія. *Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: офіційний вебсайт*. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5fa462a1-b263-4978-adb4-0d5c902e7502&title=Istoriia>.

4. Деякі питання Державної регуляторної служби України : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2014 р. № 724. *Урядовий кур'єр*. 2015. № 2.

5. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 667. *Урядовий кур'єр*. 2015. № 168.

6. Про затвердження Положення про Державну службу експортного контролю України : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 березня 2015 р. № 159. *Урядовий кур'єр*. 2015. № 69.

7. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26 листопада 1993 р. № 3659-ХІІ. *Голос України*. 1993.

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.4-2.12>

КВАШИН В.Ю.

ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ МИТНИХ ОРГАНІВ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН

У статті на основі аналізу норм чинного законодавства досліджено окремі проблемні питання взаємодії митних органів з іншими правоохоронними органами України у сфері забезпечення прав громадян. Наголошено на необхідності створення належних організаційно-правових засад забезпечення ефективної взаємодії митних органів з іншими правоохоронними органами. У зв'язку з цим обгрунтовано необхідність розроблення нових підзаконних нормативно-правових актів, які б визначали порядок взаємодії Державної митної служби України з Державною податковою службою та Державною прикордонною службою України. Наголошено, що основними формами здійснення взаємодії Державної митної служби України з Державною прикордонною службою України є такі: взаємне інформування; виявлення та інформування структурних підрозділів митних органів про виявлені факти порушень митних правил, виявлення осіб, які вчинили правопорушення у митній сфері тощо; проведення спільних заходів митних органів та інших державних органів у виявленні та профілактиці правопорушень у митній сфері; спільна участь у здійсненні заходів, спрямованих на недопущення порушення митних правил і вчинення митних правопорушень; проведення спільних засідань, семінарів із питань належного забезпечення митної політики; обговорення, розроблення та прийняття спільних правових актів тощо. Визначено, що міжнародне співробітництво також слід розглядати як один зі способів забезпечення прав громадян митними органами. Зроблено висновки, що створення організаційно-правових засад забезпечення ефективної взаємодії митних органів з іншими правоохоронними органами України у сфері забезпечення прав громадян має бути одним із пріоритетних напрямів діяльності законодавця та митних органів. Це пояснюється тим, що: по-перше, органи Державної митної служби України фактично не в змозі самостійно повною мірою створити всі необхідні умови для того, щоби захистити права громадян; по-друге, інші органи державної влади також потребують допомоги органів Державної митної служби України; по-третє, саме під час взаємодії кожен із органів державної влади може використати наявні у них специфічні інструменти,

які дають змогу захистити та забезпечити належну реалізацію прав громадян узагалі та у митній сфері зокрема.

Ключові слова: взаємодія, Державна митна служба України, правоохоронні органи, забезпечення прав громадян, митна сфера.

In the article, on the basis of the analysis of norms of the current legislation, some problems of interaction of customs authorities with other law enforcement bodies of Ukraine in the sphere of citizens' rights protection are investigated. The necessity to create proper organizational and legal foundations for ensuring effective interaction of customs authorities with other law enforcement agencies is emphasized. In connection with this, the necessity of developing new by-laws, which would determine the procedure of interaction of the LCA with the State Tax Service and the State Border Service of Ukraine, is justified. It is emphasized that the main forms of interaction of the LCA with the State Border Service of Ukraine are: mutual information; identification and informing of structural units of customs authorities about revealed facts of violations of customs rules, identification of persons who have committed offenses in the customs sphere, etc.; joint actions of customs authorities and other state bodies in detecting and preventing offenses in the customs sphere; joint participation in the implementation of measures aimed at preventing the violation of customs rules and committing customs offenses; holding joint meetings, seminars on the proper provision of customs policy; discussing, developing and adopting joint legal acts, etc. It is determined that international cooperation should also be considered as one way of ensuring the rights of citizens by the customs authorities. It is concluded that the creation of organizational and legal foundations for ensuring effective interaction of customs authorities with other law enforcement agencies of Ukraine in the field of citizens' rights protection should be one of the priority areas of activity of the legislator and customs authorities. This is due to the fact that: firstly, the LCAs are not actually able to fully create all the necessary conditions in order to protect the rights of citizens; secondly, other public authorities also need the assistance of the LCA; thirdly, it is precisely in the course of interaction that each of the public authorities can use the specific instruments available to them, which enable them to protect and ensure the proper realization of citizens' rights in general, and in the customs sphere in particular.

Key words: interaction, State Customs Service of Ukraine, law enforcement agencies, ensuring the rights of citizens, customs.

Вступ. Сьогодні відбувається активне реформування митних органів України, що призвело до виникнення нового центрального органу виконавчої влади – Державної митної служби України (далі – ДМС), одним із ключових завдань якої є забезпечення прав і свобод громадян. Водночас треба зазначити, що попри те, що органи ДМС наділені досить широким колом повноважень, спрямованих на забезпечення прав громадян, вказаний центральний орган виконавчої влади не в змозі самостійно виконати всі завдання, які стоять перед ним в окресленій сфері. В цьому контексті особливого значення набуває необхідність налагодження ефективної взаємодії ДМС з іншими правоохоронними органами щодо забезпечення прав і свобод громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема реалізації правозахисної функції митними органами неодноразово потрапляла в поле зору різних науковців, зокрема, їй приділяли увагу такі вчені: Р.З. Лівшиц, О.А. Коваль, К.Ю. Мельник, В.Т. Комзюк, Л.В. Мелех, В.В. Ладиченко, В.В. Король, Ю.О. Загуменна, В.Ю. Кобринський, А.Т. Комзюк, А.С. Крупник, Б.Я. Кузняк, В.А. Свічкарь, І.В. Кушнар'єв, О.Я. Стойко, В.В. Ченцов та багато інших. Однак, незважаючи на чималу кількість розробок, в юридичній літературі не досить дослідженим є питання взаємодії митних органів з іншими правоохоронними органами України у сфері забезпечення прав громадян, яке стає особливо актуальним на тлі реформування цього центрального органу виконавчої влади.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд проблеми взаємодії митних органів з іншими правоохоронними органами України у сфері забезпечення прав громадян.

Результати дослідження. Грунтуючись на аналізі низки наукових поглядів учених, можемо констатувати, що під взаємодією митних органів з іншими правоохоронними органами України у сфері забезпечення прав громадян слід розуміти засновану на нормах чинного законодавства спільну, взаємоузгоджену діяльність відповідних суб'єктів, що спрямована на досягнення

єдиної мети, яка полягає в забезпеченні захисту та належної реалізації законних прав та інтересів громадян. Взаємодія відображає рівень впливу кожного суб'єкта одне на одного, окрім того, з її допомогою вбачається можливим поєднати можливості, методи та засоби різних органів державної влади, що дає змогу якісніше та оперативніше вирішити поставлені перед ними завдання в конкретній сфері суспільних відносин.

Питанню взаємодії Державної митної служби України з іншими правоохоронними органами приділяється суттєва увага на законодавчому рівні. Наприклад, відповідно до «Положення про Державну митну службу України» на митні органи покладаються такі завдання: 1) здійснює разом з іншими органами виконавчої влади відповідно до законодавства контроль за переміщенням через митний кордон України культурних цінностей і бере участь у вирішенні питань щодо їхньої безоплатної передачі для постійного зберігання в державну частину музейного, бібліотечного та архівного фондів або релігійних організаціям; 2) бере участь у міжнародному співробітництві з питань протидії контрабанді та порушенням митних правил, зокрема, шляхом: обміну інформацією з митними, правоохоронними органами та іншими органами іноземних держав із питань протидії незаконному переміщенню наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів і прекурсорів; надання взаємної адміністративної допомоги в запобіганні, виявленні та розслідуванні порушень вимог законодавства з питань державної митної справи на підставі міжнародних угод та обміну інформацією з митними, правоохоронними органами та іншими органами іноземних держав і міжнародних організацій тощо; надіслання запитів до уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих митницями Держмитслужби під час переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України; 3) взаємодіє та здійснює обмін інформацією з державними органами, митними та іншими органами іноземних держав, міжнародними організаціями згідно із законодавством; 4) забезпечує взаємодію інформаційних систем Держмитслужби та ДПС у режимі реального часу в установленому порядку; 5) організовує, координує і контролює діяльність територіальних органів Держмитслужби, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління; організовує їхню взаємодію з державними органами та органами місцевого самоврядування; 6) забезпечує взаємодію Держмитслужби із структурними підрозділами Мінфіну, визначеними Міністром фінансів відповідальними за взаємодію з Держмитслужбою; тощо [1].

Зважаючи на вказане вище, вважаємо, що найбільш доцільно надати досліджувати питання взаємодії митних органів з іншими правоохоронними органами у сфері забезпечення прав громадян залежно від рівня такої співпраці. Зокрема, насамперед слід виділити міжнародний рівень взаємодії митних органів України. Сучасне міжнародне співробітництво – це новий загальноцивілізаційний рівень співробітництва, зокрема, у формі міжнародного обміну продуктами матеріального та духовного виробництва на взаємовигідній основі. Йому властиві рівноправ'я, невтручання у справи один одного, повага до державного суверенітету, об'єктивний гуманізм. Залежно від конкретної сфери співробітництва, галузі, у якій воно цієї миті і в цих умовах здійснюється, безумовно, перевага віддається якійсь певній «якості» відносин, але пріоритетність однієї якості не означає нехтування іншими [2]. Яскравим прикладом міжнародної співпраці митних органів можуть бути: Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Ісламської Республіки Іран про взаємну допомогу в митних справах : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 588; Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Румунії про взаємодопомогу в митних справах від 19 червня 2000 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Грецької Республіки про співробітництво в митних справах від 6 листопада 2000 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Ліванської Республіки про співробітництво в митних справах від 8 липня 2003 р.; тощо. Підписавши вказані угоди, сторони взяли на себе зобов'язання надавати взаємну допомогу в межах своєї компетенції та відповідно до положень угод із метою попередження, розслідування та припинення митних порушень.

Отже, узагальнюючи вказане вище можна з упевненістю стверджувати, що міжнародне співробітництво також слід розглядати як один зі способів забезпечення прав громадян митними органами. Це пояснюється тим, що: по-перше, здійснюючи відповідну співпрацю, митні органи України мають можливість використовувати досвід інших країн, особливо щодо підвищення стандартів захисту прав і свобод громадян; по-друге, створити додаткові гарантії як для діяльності митних органів України та їхніх посадових осіб взагалі, так і для інших учасників митних правовідносин зокрема; по-третє, міжнародне співробітництво створює сприятливі соціально-економічні та політичні умови для розвитку Української держави.

Окремої і особливої уваги заслуговує взаємодія ДМС з іншими органами державної влади України. Зокрема, слід вказати співпрацю з Державною прикордонною службою України. Відра-

зу ж зазначимо, що більшість нормативно-правових актів, якими регулюється питання взаємодії ДМС та Держприкордонслужби залишилась у «спадок» від Державної фіскальної служби, до складу якої донедавна входили митні органи. Зокрема, насамперед відзначимо «Порядок взаємодії органів Державної прикордонної служби України та Державної фіскальної служби України під час виявлення ознак порушень митних правил, а також виявлення майна, яке не має власника або власник якого невідомий», який було затверджено Наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства фінансів України 18 жовтня 2018 р. № 849/828 [3]. Відповідно до вказаного порядку службовою особою органу (підрозділу) охорони державного кордону в разі виявлення під час здійснення оперативно-службової діяльності поза пунктом пропуску (пунктом контролю) через державний кордон України, поза контрольним пунктом в'їзду-виїзду осіб, у діях яких убагаочуються ознаки порушення митних правил: вживає заходів щодо припинення правопорушення; негайно (за першої можливості) інформує відповідний центр управління службою про затримання осіб і предметів правопорушення із зазначенням дати, часу та обставин правопорушення; складає акт про виявлення; забезпечує збереження предметів правопорушення, їхні тар й упаковок, наявних слідів на них і вживає заходів щодо унеможливлення доступу до предметів правопорушення сторонніх осіб, непорушення їхнього розташування, уникає залишення відбитків пальців рук на виявлених товарах та інших предметах, що мають стосунок до цього правопорушення; передає предмети правопорушення, наявні супровідні, технічні, реєстраційні документи до них, ключі запалювання транспортного засобу, а також акт про виявлення (з відміткою про передавання) адміністративно-оперативній групі; у разі виявлення в діях осіб правопорушень, протидію яким віднесено до компетенції Держприкордонслужби, складає щодо таких осіб протоколи про адміністративне затримання відповідно до ст. ст. 260–263 Кодексу України про адміністративні правопорушення та здійснює оформлення справ про адміністративні правопорушення [3]. З позитивного боку слід також зазначити, що вказаним вище Порядком досить змістовно визначається послідовність дій служб відповідних органів під час виявлення ознак порушень митних правил, а також виявлення майна, яке не має власника або власник якого невідомий. Крім того, цікавим є те, що цим підзаконним нормативно-правовим актом визначається порядок організації обліку та взаємозв'язки результатів такої взаємодії.

Розглядаючи нормативно-правові акти в цій сфері, окрему увагу слід приділити «Порядку обміну відкритою статистичною та аналітичною інформацією між Державною митною службою України і Адміністрацією Державної прикордонної служби України з питань протидії незаконному переміщенню наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів, прекурсорів, зброї, боєприпасів і вибухових речовин через державний кордон України», який було затверджено спільним Наказом Державної митної служби України та Адміністрації Державної прикордонної служби України 13 грудня 2010 р. №1466/958 [4]. Відповідно до Порядку обмін інформацією здійснюється на міжвідомчому рівні через віртуальний контактний аналітичний центр. Основними формами діяльності аналітичного центру є щомісячний обмін відкритою статистичною інформацією та проведення спільних аналітичних досліджень. Контактними підрозділами, які входять до складу аналітичного центру, є: від Державної митної служби України – відділ організації боротьби з незаконним переміщенням наркотиків і зброї Департаменту боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил; від Адміністрації Державної прикордонної служби України – управління аналізу, оцінки ризиків та статистики Департаменту охорони державного кордону. Сторони здійснюють обмін статистичною та аналітичною інформацією, збирання якої належить до компетенції Сторін, а саме: про кількість виявлених під час незаконного переміщення через державний кордон наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів, прекурсорів, зброї, боєприпасів і вибухових речовин; іншою інформацією, якщо це становитиме спільний інтерес Сторін і сприятиме підвищенню ефективності протидії незаконному переміщенню через державний кордон наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів, прекурсорів, зброї, боєприпасів і вибухових речовин [4]. Щодо вказаного вище нормативно-правового акта, то слід зазначити, що, попри те, що його було розроблено та запроваджено майже десять років тому, а Державна митна служба України протягом цього часу була реформована двічі, він не втрачає своєї актуальності, але його має бути адаптовано до сучасних реалій.

Слід вказати, що яскравим проявом взаємодії ДМС з іншими правоохоронними органами є проведення спільної спеціальної операції «Кордон-2019». Як зазначається, захід Держприкордонслужба проводить у взаємодії з ДПС, НПУ, ВМС, НГУ, СБУ, ПС ЗСУ, Державіаслужбою, Міністерством освіти і науки України, Украерорухом та АТ «Укрзалізницею». Проведення заплановано в 15-ти прикордонних областях (крім району проведення Операції Об'єднаних сил)

і Києва. Залучатимуться сили і засоби як усіх регіональних управлінь (крім Донецько-Луганського РУ), ОКПП «Київ», резерви голови Державної прикордонної служби України, правоохоронних і взаємодіючих органів України, так і прикордонних відомств суміжних держав (Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії, Республіки Молдова, міжнародних організацій (Європейське агентство FRONTEX (з питань управління оперативною співпрацею на зовнішніх кордонах держав-членів Європейського Союзу), Місія Європейського Союзу EUBAM (щодо надання прикордонної допомоги Україні та Молдові)) [5].

Під час операції передбачається проведення раптових дій резервів на найбільш активних ділянках кордону та в пунктах пропуску, застосування спільних міжвідомчих мобільних груп на шляхах руху правопорушників і в пунктах пропуску. Планується проводити повітряний моніторинг прикордонних районів і лінії кордону із застосуванням прикордонної (зокрема, безпілотної) авіації, спільні із представниками взаємодіючих структур перевірки суб'єктів авіаційної діяльності поза межами контрольованих прикордонних районів, поїздів, які рухаються до кордону, місць накопичення контрабандних товарів і вантажів тощо, а також спільні заходи з охорони кордону з колегами суміжних країн, патрулювання морської та річкових ділянок тощо [6].

Зазначимо, що проведення таких операцій, які проходять із залученням силових відомств не тільки нашої держави, а й закордоння, дають значні результати і стають ефективним механізмом зниження рівня протиправної діяльності на державному кордоні. Загалом, за підсумками проведеної спільної спеціальної прикордонної операції «Кордон-2018» підрозділами Держприкордонслужби у взаємодії із правоохоронними органами України та прикордонними відомствами суміжних держав, було затримано 540 нелегальних мігрантів, 18 400 осіб – за порушення державного кордону та 4 750 осіб – за порушення прикордонного режиму. А під час проведення заходів прикордонного контролю виявлено 265 підроблених і понад 3 230 недійсних паспортних документів. Також минулого року під час проведення операції відмовлено в пропуску через державний кордон 11 500 іноземцям, з яких понад 3 000 – потенційні нелегальні мігранти [6].

Завершуючи розгляд взаємодії ДМС з Державною прикордонною службою України, слід погодитись із думкою В.Т. Комзюка, який вказує, що основними формами здійснення такої взаємодії є такі: 1) взаємне інформування; 2) виявлення та інформування структурних підрозділів митних органів про виявлені факти порушень митних правил, виявлення осіб, які вчинили правопорушення у митній сфері тощо; 3) проведення спільних заходів митних органів та інших державних органів у виявленні та профілактиці правопорушень у митній сфері; 4) спільна участь у здійсненні заходів, спрямованих на недопущення порушення митних правил і вчинення митних правопорушень; 5) проведення спільних засідань, семінарів із питань належного забезпечення митної політики; 6) обговорення, розроблення та прийняття спільних правових актів тощо [7].

Що ж стосується взаємодії Державної митної служби України з Національною поліцією, то слід зазначити, що сьогодні вона виходить на новий рівень. До прикладу, у 2018 році уряд прийняв рішення про реалізацію експериментального проєкту щодо створення умов для унеможливлення ухилення від сплати митних платежів. Реалізація експериментального проєкту тривала з 21 червня 2018 р. до 31 грудня 2018 р. У межах його реалізації поліцейські цілодобово перебували в зонах митного контролю в пунктах пропуску через державний кордон та в інших місцях митної території України, де органи ДМС здійснюють митні процедури [8]. На нашу думку, вказаний експеримент мав велике практичне значення, оскільки контрабандні потоки можуть іти через будь-які ділянки кордону. Митники ж працюють лише в пунктах пропуску. Натомість Нацполіція має повноваження проводити заходи з боротьби з контрабандою не лише в пунктах пропуску, але й на всій митній території України.

І це останній орган державної влади, з яким сьогодні необхідним є забезпечення ефективної взаємодії між новоствореними Державною митною та Державною податковою службами України. Слід зазначити, що нині відсутній єдиний організаційно-правовий механізм взаємодії цих відомств, що, безперечно, є суттєвою прогалиною, яка потребує швидкого вирішення.

Висновки. Завершуючи наукове дослідження, слід підсумувати, що сьогодні створення організаційно-правових засад забезпечення ефективної взаємодії митних органів з іншими правоохоронними органами України у сфері забезпечення прав громадян має бути одним із пріоритетних напрямів діяльності законодавця та митних органів. Це пояснюється тим, що: по-перше, органи ДМС фактично не в змозі самостійно повною мірою створити всі необхідні умови для того, щоби захистити права громадян; по-друге, інші органи державної влади також потребують допомоги органів ДМС; по-третє, саме під час взаємодії кожен із органів державної влади може використати наявні у них специфічні інструменти, які дають змогу захистити та забезпечити належну реаліза-

цію прав громадян узагалі та у митній сфері зокрема. Окрім того, хотілося б наголосити на тому, що створення Державної митної служби та виокремлення її зі складу ДФС зумовлюють необхідність розроблення нових нормативно-правових актів, які б регулювали питання взаємодії ДМС з Державною податковою службою та Державною прикордонною службою України.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-p/conv>.

2. Гуславський В.С. Управління співробітництвом ОВС України з правоохоронними органами країн СНД: організаційно-правові засади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 ; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Харків, 2006. 444 арк.

3. Про затвердження Порядку взаємодії органів Державної прикордонної служби України та Державної фіскальної служби України під час виявлення ознак порушень митних правил, а також виявлення майна, яке не має власника або власник якого невідомий : Наказ Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства фінансів України від 18 жовтня 2018 р. № 849/828. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z1290-18/conv>.

4. Про затвердження Порядку обміну відкритою статистичною та аналітичною інформацією між Державною митною службою України і Адміністрацією Державної прикордонної служби України з питань протидії незаконному переміщенню наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів, прекурсорів, зброї, боєприпасів та вибухових речовин через державний кордон України : Наказ Державної митної служби України, Адміністрації Державної прикордонної служби України від 13 грудня 2010 р. N 1466/958. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0001-11/conv>.

5. В Україні стартувала спецоперація «Кордон». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/05/13/novyna/bezpeka/ukrayini-startuvala-speczoperacziya-kordon>.

6. Розпочалася активна фаза проведення спільної спеціальної операції «Кордон-2019» / Адміністрація Державної прикордонної служби України, опубліковано 11 травня 2019 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/rozpochalasya-aktivna-faza-provedennya-spilnoyi-specialnoyi-operaciyi-kordon-2019>.

7. Комзюк В.Т. Поняття та загальна характеристика взаємодії митних органів з податковими та прикордонними органами. *Форум права*. 2013. № 2. С. 235–240.

8. Про реалізацію експериментального проєкту щодо створення умов для унеможливлення ухилення від сплати митних платежів : Постанова КМУ від 20 червня 2018 р. № 479. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-realizaciyu-eksperimentalnogo-proektu-shodo-stvorennya-umov-dlya-unemozhlivlennya-uhilennya-vid-splati-mitnih-platezhiv>.